

Nekatere kritične pripombe k študijam o kmetijski izrabi tal Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani*

(Prispevek k študiju kmetijske izrabe tal)

Ko se geografi ukvarjamo z analizo kmetijskega prostora in njegove proizvodnje, čutimo potrebo po različnih metodah, s pomočjo katerih bi lahko ocenjevali in med seboj primerjali kmetijske površine in njih velikost ter oblike proizvodnje. Kmetijska proizvodnja je namreč tako raznolika, odvisna od prirodnih in družbenih pogojev ter potreb, da so često primerjave brez eksaktnih metod in meril težavne. Vredno je tudi poudariti, da se je pri tem nujno potrebno okoristiti z izsledki kmetijske stroke bolj podrobno, kakor geografi to po navadi delamo. Saj čestokrat jemljemo vrednotenje in merila od kmetijev, moramo pa jih seveda dobro poznati, preden jih uporabljamo. Spoznavanju nekaterih metod in meril za študij kmetijskih površin in izrabe tal je naslednje razpravljanje tudi namenjeno.

Na to razmotrivanje so nas prazprav napotile študije o kmetijski izrabi tal v treh vaseh Jugoslavije, s katerimi se nam je prvič predstavil Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani, hkrati pa so kot dokumentacijski vzorec prevedene v angleški jezik kot naš prispevek za XX. mednarodni geografski kongres v Londonu. Študije so vzbudile pozornost, saj obetajo zanimivo možnost, da bi mogli z nakazanimi metodami primerjati način izrabe tal in stopnjo produktivnosti naselja z različnimi prirodnimi pogoji in na različni stopnji družbenega razvoja pri nas in po svetu. Avtorji¹ sami trdijo, da objava študij ne pomeni izčrpnih in popolnih geografskih obdelav, marveč le osnovno gradivo za primerjavo z gradivom iz drugih držav. Namenu našega razpravljanja to zadostuje, saj je prva naloga vsake razprave zbrati gradivo in ga pripraviti tako, da nam pomaga spoznati določeno problematiko pokrajine. V uvodu je tudi povedano, da so avtorji povzeli tuje raziskovalne metode in jih za naše prirodne in socialno ekonomske razmere modificirali in prirojili potrebam prakse. Te metode nas torej

* Avtor je pripravil gradivo za interni diskusijski večer Geografskega društva Slovenije, dne 24. marca 1964. Na tem sestanku je bilo dogovorjeno, da se bo diskusija nadaljevala s poljsko geografsko ekipo PAN v Ljubljani. Žal pa avtor na ta sestanek ni bil povabljen.

¹ Vladimir KLEMENČIČ: Kmetijska proizvodnja in izraba tal vasi Podgorje pri Kamniku; Matjaž JERSIČ, Jože LOJK, Ludvik OLAS, Metod VOJVODA: Kmetijska proizvodnja in izraba tal v vasi Sebeborci v Prekmurju; Djoko JELIČ, Matjaž JERSIČ, Jože LOJK, Metod VOJVODA: Kmetijska proizvodnja in izraba tal v katastrski občini Trebijovi v Hercegovini; naslov skupnega dela: Študije o kmetijski izrabi tal v treh vaseh Jugoslavije, G. V. XXXIV 1962, Ljubljana 1963.

zanimajo zaradi nadaljnje uporabe, zato ker v študijah pravzaprav niso dovolj razložene, zanimajo pa nas seveda predvsem rezultati raziskav s pomočjo teh².

Da bi mogli primerjati najrazličnejšo kmetijsko proizvodnjo v različnih prirodnih in družbeno ekonomskih razmerah, je potrebno najti skupni imenovalec za določanje realnih vrednosti. Za živinorejsko proizvodnjo često uporabljajo enoto — glavo normalne živine (GNŽ). Osnovna enota GNŽ ni le krava kot taka, (kakor trdi Klemenčič na str. 78), ampak je potrebno še dodati povprečno težo (to je 500 kg). Če ne upoštevamo osnovne orientacijske teže na GNŽ, utegnemo podleči težkim napakam, ob katerih je medsebojno primerjanje nemogoče, če ne celo nesmiselno. Avtorji omenjenih primerjalnih študij niso upoštevali za GNŽ nikake povprečne teže, zato so njih podatki izračunani v GNŽ odveč, saj nimajo nikake primerjalne vrednosti. Za Podgorje navaja študija na primer 167 krav, vsaki daje vrednost ene GNŽ, kar znaša 167 GNŽ (str. 77), medtem ko je povprečna teža pingavskih krav, ki absolutno prevladujejo v Podgorju, 400—450 kg, volov pa 600 kg. Po drugi plati pa navajajo za Trebijeve 71 krav in jih tudi cenijo vsako s po eno GNŽ, to je skupno 71 GNŽ, hkrati pa trdijo, da to govedo dosega 230 kg (str. 109 in 110). Iste napake se pojavljajo tudi pri ostalih vrstah goveda (voli so ocenjeni v obeh primerih z 1,2), kričiči pa sta seveda enaki oceni konj v Podgorju in hercegovskega konjička z 1,3 (str. 77 in 109).

Moderna kmetijska statistika nas uči, da moramo ob uporabi GNŽ, poznati za vsak predel povprečne teže živine, ki jo ocenjujemo, in v kolikor se te razlikujejo od normalne teže, določiti faktor (indeks) za preračunavanje v GNŽ. V Tre-

² Žal, kazijo delo hude tehnične in računske napake do take mere, da se ne moremo zanesti niti na končne rezultate, na katerih temeljijo zaključki. Metode bi bilo potrebno preizkusiti še na kakšnem novem, zanesljivo obdelanem primeru. (Na primer v prvi, Klemenčičevi študiji na str. 75 v tabeli, znašajo ostale industrijske rastline 67,3, ne pa 673,2 ZE (žitnih enot, razlika je vredna 60.590 kg žita; na str. 78 znaša proizvodnja mleka 2805 in ne 2795 ZE, razlika je vredna 1000 kg žita; pri junicah je proizvodnja 52 in ne 63 ZE, razlika je vredna 1100 kg žita; na str. 80 znaša svinjsko meso 382 in ne 324 ZE, goveje pa 832 in ne 528 ZE; v tretji skupinski študiji na str. 111 je menda proizvodnja volne 149, 44 ZE, kakor kaže tabela na str. 110 in ne 40, razlika pa je vredna 10.944 kg žita; nezanesljivi so tudi citati — glej hektarske donose BiH na str. 107 itd.). Pri malih naseljih lahko podobne napake bistveno spremenijo realno sliko.

bijevih bi morda vrednotili kravo z 0,46 GNZ (500—1 GNZ, 230—0,46 GNZ). Ob pravilni uporabi je seveda živinorejska enota zelo primerna za primerjavo živine med seboj in na kmetijskih površinah.

Se teže je seveda najti uporabljiv skupni imenovalac za celotno kmetijsko proizvodnjo, poljedelsko in živinorejsko, posebno pa za medsebojno primerjavo donosa na različnih kmetijskih področjih v svetu. Avtorji omenjenih Studij so si v to svrho izbrali žitno enoto (ZE). Navajajo, da so jo „prevzeli iz literature kot enoto za hranilno vrednost posameznih kultur v primerjavi do hranilne vrednosti žitaric kot osnovne enote“ (str. 75). Za to literaturo citirajo Roubitschkovo delo o izrabi tal v NDR³, čeprav se njegove metode niso dosledno držali. Iz dela ni razvidno, do kakšne mere so metodo modificirali že skupno s Poljaki in kako so jo prirojili našim posebnim prirodnim in socialno ekonomskim razmeram⁴. Ne da bi se predaleč spuščali v razglabljanje o žitnih enotah na splošno, saj za agronome niso nič novega, si skušajmo raztolmačiti te in takšne, kakor jih uporablja Študija Inštituta za geografijo. Zanima nas, kaj sploh so „žitne enote“ in pa kakšna je njih uporabna vrednost na primerih citiranih Studij.

Roubitschek uporablja žitne enote le za primerjanje poljedelske proizvodnje in pravi, da je ZE merilo za primerjanje hranilne vrednosti (škroba in beljakovin) vseh poljskih pridelkov (aller Früchte) s hranilno vrednostjo žita (glej Roubitschek o. c. str. 191). Roubitschek ocenjuje hranilno vrednost s kalorijami, zaradi visoke fiziološke vrednosti beljakovin pa te upošteva 2,5 krat.

Na primer 1 kg pšenice:

97 g beljakovin	po 4 kal. × 2,5 ...	970
9 g maščob	po 9 kal. ...	81
497 g škroba	po 4 kal. ...	1988
		3039 = 1 ZE

Kakor vidimo, je izračun hranilnih vrednosti rastlinske proizvodnje dovolj eksakten. Vendar se že tu pojavijo razlike med oceno po Roubitschku in citiranimi našimi študijami, na primer prvi ocenjuje stročnice z 1,2 ZE, drugi pa fižol z 0,3 (čeprav je v suhem fižolu več beljakovin kot v mesu in vemo, da se ga dobršen del uporabi za ozimnico); prvi ocenjuje pašnik z 0,4, drugi z 0,3; prvi ocenjuje tržno rastlinsko proizvodnjo z 2 ZE, drugi pa ocenjuje lan, konopljo in ostale industrijske rastline z 0,25, torej manj kot pašnik, le tobaku prisojajo dvakrat večjo hranilno vrednost kot pšenici (str. 108).

³ W. Roubitschek, Die regionale Differenzierung der agraren Bodennutzung 1935 in heutigen Gebiet der Deutschen Demokratischen Republik, Petermanns geografische Mitteilungen, Gotha 1959.

⁴ Glej literaturo in vire pod 4, 5 in 6 na str. 81.

Avtorji naše študije o kmetijski izrabi tal pa so šli z uporabo ZE še mnogo dlje. V ZE so izračunali tudi živinorejsko proizvodnjo; govedu so prisodili 6 ZE (1 kg goveda = 6 kg žita), svinjam 5 ZE, konjem 6 ZE, volni pa celo 40 ZE hranilne vrednosti. Ali so tudi živinorejsko proizvodnjo računali po dejanski hranilni vrednosti? V tem primeru bi bil vreden 1 kg govejega mesa cca:

156 g beljakovin	× 4 kal. × 3,75 ⁵	2340
262 g maščob	× 9 kal.	2358
		4698

V primerjavi s hranilno vrednostjo žita (3039) bi bila hranilna vrednost mesa (4698) komaj 1,52 ZE. Razvidno je, da živinoreje niso cenili po tej poti, ampak, kakor kaže, po porabi žitnih enot za prirastek 1 kg žive teže (na primer 1 kg goveda velja 6 ZE, to je za 1 kg prirastka živine je bilo potrebnih 6 ZE živinske krme). Vrednost te metode bo vsekakor pokazala praksa s skrbno obdelanimi primeri. V korist te metode pa je potrebno povedati, da so primeri na treh naseljih v Jugoslaviji obdelani tako površno in problematično, da na osnovi teh primerov metode ni mogoče vrednotiti.

Študija na primer upošteva celotno rastlinsko proizvodnjo in jo primerja z živinorejsko produkcijo, kjer pa so zbrani podatki zelo pomanjkljivi. Sami avtorji na primer izjavljajo, da sploh niso upoštevali doma porabljenega mesa pri primerjanju celokupne rastlinske in živinorejske proizvodnje niti ne z oceno. To pa je seveda zelo huda napaka, če pomislimo, da so pravzaprav zaključki vseh treh omenjenih študij v tem, da številčno izrazijo vrednosti rastlinske in živinorejske proizvodnje in ju med seboj primerjajo — tehtajo. Nedvomno je pa znanstveno nedopustno primerjati med seboj podatke o rastlinski proizvodnji, kjer je računana celotna proizvodnja, ne glede na domačo porabo ali prodajo, s podatki o živinorejski proizvodnji, kjer je upoštevano deloma samo tržno blago (meso, pleme, jajca), deloma pa spet celotna proizvodnja (govedo z mlekom).

V kartiranje vsake posamezne parcele je bilo vložena veliko truda, zato ni razumljivo, kako so mogli po drugi plati prezreti bistveni del proizvodnje, če so jo hoteli meriti. Če bi se pokazalo, da vsaka kmečka družina porabi doma po enega prašiča na leto (100 kg), bi se slika in z njo tudi zaključki razprav temeljito spremenili. Tako pa je, po površni oceni, videz, da je povprečen donos prašičev najvišji v Trebijovih (kjer je stalež svinj 78, letna proizvodnja 260 ZE, to je 3,3 ZE na svinjo), sledi Podgorje (stalež 269, proizvodnja 469 ZE, to je 1,7 ZE na glavo) in končno panonski Sebeborci (stalež 694, proizvodnja 904, to je 1,3

⁵ Zivalske beljakovine imajo večjo biološko vrednost od rastlinskih, zato vzamemo pri njih faktor 3,75 v primeri s faktorjem 2,5 pri rastlinskih beljakovinah; glej K. M. Bikov, Udžbenik fiziologije, Beograd 1947, str. 298.

ZE na glavo). Nikjer ni upoštevan prirastek perutnine, v dveh vaseh niso upoštevani konji, v Trebijovih pa ni upoštevan niti prirastek goveda (198 glav staleža) niti drobnice (649 glav staleža). Pri tem stanju podatkov je vsako primerjanje Sizifovo delo. Pripominjamo, da sodobna agronomija razpolaga s podatki o povprečnem prirastku vseh vrst goveda, ki dela ali ne, pri normalni domači in intenzivni reji, prirastku na dan ali na leto, razpolaga pa tudi s podatki o prirastku konj in svinj. Če že ni bilo na razpolago podatkov o domači porabi mesa, bi lahko vsaj iz podatkov o prirastku izračunali domačo porabo, s tem pa tudi prikazali realnejšo sliko celotne živinorejske proizvodnje.

Poseben problem je tudi seštevanje ZE rastlinske in živinorejske proizvodnje, da bi dobili vrednost kmetijske proizvodnje naselja ali celo donos na ha kmetijske površine. V ta namen so avtorji celotni rastlinski proizvodnji v ZE prišteli živinorejsko proizvodnjo in zaključili, da je to celotna proizvodnja naselja (str. 79) ali pa so celo s to obojno proizvodnjo izračunali donos na 1 ha kmetijske površine (str. 96). Ali so pri tem spregledali, da so najprej pri rastlinski proizvodnji upoštevali donos krmilnih rastlin, nato pa še prirastek živine, ki je nastal na osnovi teh krmilnih rastlin? Tako pa so seveda dvakrat šteli ZE. V študiji o izrabi tal so ti postopki napačni in nedopustni. Kako je le mogoče opisana tri naselja v Jugoslaviji, kjer je 1 ha vrednoten s celotno rastlinsko proizvodnjo, ki jo dá, in celotno živinorejsko proizvodnjo, ki na tem hektaru zraste, primerjati s citirano Roubitschkovo študijo, ki kmetijske površine vrednoti le na podlagi dejanske rastlinske proizvodnje in pri tem pokaže, koliko živine bi mogel prerediti 1 ha.

Za strokovno ali znanstveno analizo kmetijske izrabe tal enkratni podatki tudi niso dovolj, nikakor pa ne moremo na podlagi teh karkoli zaključevati ali celo ugotavljati procese. V uvodu sicer lahko obravnavano področje predstavimo s splošnimi ugotovitvami, zaključki pa morajo biti rezultat zanesljive znanstvene obravnave ali analize. To potrjuje primer vasi Podgorja, poznane po prekupčevanju živine, katere število se zato v hlevih hitro menjuje, in le večletni podatki in povprečki bi nam mogli kaj več povedati o stanju živinoreje. Niti na strukturo poljedelske, še manj pa na sestav oziroma na namen živinorejske proizvodnje ne moremo zanesljivo sklepati iz enkratnih podatkov, samega procesa pa sploh ne moremo spoznati niti ne ugotoviti. Morda so nam prav zato tem manj razumljivi Klemenčičevi zaključki na str. 79, kjer ugotavlja, da je „analiza“ dala podoben vpogled v tendence gospodarskega razvoja, in govori o procesu preusmerjanja iz blagovne v naravno proizvodnjo. Roubitschek, ki ga avtorji citirajo, se je pri svoji študiji poslužil vsaj petletnih povprečkov (1935—1939).

Vse tri študije v zaključkih ugotavljajo, da je vrednost živinorejske proizvodnje zelo velika v primerjavi s poljedelsko (rastlinsko) proizvodnjo,

da doseza, če ne celo presega rastlinsko proizvodnjo samo. Tu pa naletimo na osnovno nerazumljivost, ob kateri podvomimo v pravilno objektivno vrednost uporabe žitnih enot ali v smisel uporabe žitnih enot v živinorejski produkciji ali v izračun ali pa sploh v smiselnost žitnih enot. V vseh treh obdelanih vaseh gre za individualno, srednjo, polikulturno kmečko posest, usmerjeno v živinorejo. Števila živine na posestvih je toliko, kolikor je morejo prehraniti, saj celo šestokrat merimo velikost posestva prav po tem, koliko glav živine (navadno goveje in konj) lahko prehrani. Če bi položaj ne bil tak, bi nas avtorji na to že sami opozorili, saj so si namreč zadali nalogo, da študijsko obravnavajo kmetijsko izrabo tal, pa bi nas prav gotovo opozorili na slučaj, kjer je več živine, kot pa jo more preživeti dana površina. Izhajamo torej iz realnega dejstva, da se živina prehrani ob domači krmilni, sicer bi tudi ne smeli prišteti vsega živinskega prirastka pokrajini v dobro. Ali pa je možno, da je prirastek živine, izražen v žitnih enotah hranilne vrednosti, večji od prehranske mase, izražene tudi v ZE hranilne vrednosti? Ali je možno, da živina priraste za večjo številčno vrednost ZE, kakor pa jih poje? Avtor Podgorja misli, da je vrednost živinorejske proizvodnje po vrednotenju z ZE enaka celokupni rastlinski proizvodnji (str. 79); avtorji Sebeborcev mislijo, da se realna vrednost živinorejske proizvodnje vsaj približuje rastlinski (str. 96), v tretji študiji pa je živinorejska proizvodnja (s 48,5%), ko sploh niso upoštevali mesnega prirastka niti goveda niti drobnice niti konj, že skoraj tako visoka kot rastlinska in bi jo ob upoštevanju tega mesa celo daleč preseгла (vse v ZE). To primerjanje je bilo opravljeno med živinorejsko in celotno rastlinsko proizvodnjo, (kjer so vključene hranilne, krmilne in industrijske rastline). Če pa primerjamo v vseh treh študijah živinorejsko proizvodnjo s krmilnimi rastlinami, (kjer je vključena vsa proizvodnja koruze, ječmena in ovs, detelja, korenje, pesa, travnik, pašnik in ostale krmilne rastline), se še bolj nazorno pokaže problematičnost vrednotenja. Kako so mogli v Podgorju iz 2861 ZE hranilne vrednosti krmilnih rastlin ustvariti 4776 ZE živinorejskega prirastka hranilne vrednosti in v Sebeborcih iz 4629 ZE krmilnih rastlin — 5381 ZE živinorejskega prirastka ter v Trebijovih iz 755,7 ZE krmilnih rastlin — 922,48 ZE živinorejskega prirastka? Seveda, če bi študije upoštevale celotno živinorejsko proizvodnjo, bi bile razlike še večje.

Ker smo ugotovili, da so žitne enote, vsaj v rastlinski proizvodnji, eksaktne mere, se postavlja vprašanje, kako so mogle nastati te anomalije. Kako je mogoče na primer iz 10 kalorij rastlinske proizvodnje pridelati 15 kalorij živalske proizvodnje? Brez metafizičnih predsodkov je v to nemogoče verovati. Ali si nismo dolžni ob teh ugotovitvah zastaviti resno vprašanje, kaj pravzaprav tu ni v redu? Rešitev teh vprašanj pa je seveda načelna stvar in presega kritično oceno citirane študije. Mišljenja smo, da bi tehnično

skrbno pripravljena in s podatki zadovoljivo opremljena študija ob uporabi istih metod in enakih meril pokazala podoben, nesprejemljiv rezultat. Gre torej, ali za vrednost metode ali za izbiro metode za obravnavanje določene problematike (po našem mišljenju je v tem primeru to živinoreja), ali pa za modificiranje meril te metode.

Če si priključimo v spomin, kako smo si razložili žitne enote, moramo priznati, da je to merilo za rastlinsko proizvodnjo v glavnem prepričljivo, morda bi bilo potrebno le še kaj popraviti in detajlirati. Predvsem so primerne žitne enote za primerjanje pokrajinskih enot med seboj, ki imajo slično, predvsem poljedelsko strukturo proizvodnje. Drugje utegnejo majhne napake v oceni, ki pa se množijo, čim bolj se proizvodnja oddaljuje od osnovnih merskih enot, postati usodne (na primer enaka ocena pese in korenja, različna vrednost industrijskih rastlin itd.).

V žitne enote izračunana rastlinska proizvodnja nam je pravzaprav že pokazala gospodarsko usmeritev naselja, dovolj jasno je tudi nakazala, kolikšen živinorejski potencial lahko prerede iz poljedelstva pridobljene živinorejske enote. Število živine ali proizvodnja v živinorejskih enotah bi v tem primeru služila le za kontrolo in za prikaz usmerjenosti živinoreje, pokazale bi, ali živinoreja smotno izkorišča dane površine ali ne. Toda citirana študija je šla še dlje, ko je z žitnimi enotami vrednotila živinorejske proizvode. Tu vmes pa nastane razpoka, saj so že rastlinsko proizvodnjo drugače spreminjali v žitne enote kot živinorejsko. Pri prvih je upoštevana dejanska, pri drugih pa potrošena hranilna vrednost. Vloženo hranilno vrednost pa je seveda težje določiti pri merjenju tako pisanega izbora proizvodov, kakor jih daje živinoreja (na primer različne vrste goveda, konji, različna drobnica, prašiči, perutnina itd.). Vprašanje je, ali ni meso ocenjeno previsoko? Morda bi dobili realnejše rezultate, če bi s premišljeno oceno našli ravnotežje med žitnimi enotami v rastlinski in živalski produkciji. Seveda, če je že potrebno ostati pri žitnih enotah v

živinoreji in ni drugega, boljšega skupnega imenovalca. Vprašanje je tudi, kaj vse je upoštevano, ko je na primer za kilogram govejega mesa določena vrednost 6 žitnih enot? Če je pri tem računana vsa prehrana goveda v času, ko je prirastlo za 1 kg, so, delo, ki ga govedo opravlja, mleko, koža itd., pri ovcah pa volna in pri kokoših jajca, stranski proizvodi, ki jih v tem primeru ni mogoče še posebej ocenjevati. Drugo pa je, če je porabljen hranilna vrednost pravilno porazdeljena na prirastek mesa, mleka, volne, jajc, na delo itd. Vsekakor bo potrebno iz te nejasnosti še iskati izhod.

Na zaključku razpravljanja o novih metodah, ki so nam jih predstavile študije o kmetijski izrabi tal, se nam vsiljujejo naslednje misli:

Avtorji so se lotili zanimive in aktualne problematike, ki ji je vredno posvetiti pažnjo, toda osnovni material, ki je pogoj za vsako znanstveno delo, so zbrali le deloma, zakaj deloma je pomanjkljiv, deloma pa so podatki netočni in površni. Žal, temeljijo zaključki na teh podatkih.

Dvomimo, da bi utegnile nove metode, kakršne smo spoznali iz študij, ustrezno prikazati način izrabe tal in stopnjo produktivnosti, tako da bi bila možna realna primerjava med naselji z različnimi prirodnimi, socialno-ekonomskimi in družbeno političnimi razmerami ter z različno proizvodnjo.

Rezultati kažejo, da uporaba žitnih enot, za vrednotenje živinorejske proizvodnje, še ni zrela. Za morebitno nadaljnjo uporabo bo potrebno to metodo še izpopolnjevati oziroma modificirati.

Študije o kmetijski izrabi tal niso uspele niti kot poizkus, ki bi služil za nadaljnje razpravljanje o metodah. Uspele niso zaradi omenjenih napak, nepopolnega gradiva in neprimerno prilagojene tuje metode.

Vprašanje je, če bo to delo ustrezno predstavilo našo geografsko znanost v mednarodnem svetu, ki mu je namenjeno.

Sprašujemo se, če je ta reprezentančna študija vredna vloženega truda in družbenih sredstev.

T. S.

Prebivalstvo Slovenije v zadnjih sto letih

V reviji „Stanovništvo“, ki jo izdaja „Centar za demografska istraživanja“ pri „Institutu društvenih nauka“ v Beogradu, je dr. Živko Sifrer priobčil razpravo o razvoju prebivalstva Slovenije v obdobju zadnjih sto let, ko so nam na razpolago že verodostojni statistični viri.¹ Iz te razprave povzemamo nekaj najvažnejših podatkov!

Kot je znano, so v stari Avstro-Ogrski začeli z rednimi, zanesljivimi in na modernih načelih temelječimi popisi leta 1857, nakar so se popisi

vrstili redno vsakih 10 let: 1869, 1880, 1890, 1900 in 1910. Z izjemo prvega, ki se je držal načela „stalnega prebivalstva“, so vsi ostali avstrijski popisi upoštevali le „prisotno prebivalstvo“. V predvojni Jugoslaviji upošteevamo rezultate štetja leta 1931, v novi SFR Jugoslaviji pa smo šteli leta 1948, 1953 in 1961 in to po načelu „stalnega prebivalstva“. Zanimivo je dejstvo, da sta samo prvi (1857) in zadnji (1961) popis zajela celotno slovensko ozemlje po enotnih načelih oz. z enotno metodologijo. V dobi stare Avstro-Ogrske je bila Slovenija razdeljena med Avstrijo in Ogrsko, po prvi svetovni vojni med Jugoslavijo

¹ Dr. Živko Sifrer: Razvitak stanovništva Slovenije u poslednjih sto godina. „Stanovništvo“ 1963 (I): 3.